

GLEMMER DU

TÅRNBY KOMMUNES LOKALHISTORISKE TIDSSKRIFT

JULI / AUGUST 2020

SØNDERBRO TEATER

En del af amagernes teaterliv

NUMMER 3 / 2020

Forside:

Sønderbro Teater som det så ud i 1904 på det farvelagte postkort. På billedet ses teaterejerne Johanne Marie Henriksen og Anders Johan Henriksen. På plakaten står Frk. Forår – Sommerrevy – den blev spillet som et lille et-akts lystspil mellem den 25. juni til den 4. august 1904.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B7978 - beskåret

Copyright:

Ophavsretten på billederne og illustrationerne tilhører Tårnby Stads- og Lokalarkiv, en anden institution eller en professionel fotograf. Fotografierne må ikke bruges i andre sammenhænge uden tilladelse. Har du brug for et billede eller en illustration, kan du henvende dig til Tårnby Stads- og Lokalarkiv.

For enkelte billeder har det været umuligt at finde frem til den retmæssige ophavsretsindehaver. Dersom Tårnby Stads- og Lokalarkiv krænker ophavsretten, er det ufrivilligt og utilsigtet. Såfremt du mener, der er materiale, der tilhører dig, bedes du derfor kontakte bibliotek@taarnby.dk

Kilder:

A67 Arkivalier om Sønderbro Teater. Tårnby Stads- og Lokalarkiv

Diverse folketællinger, kirkebøger, realregister for Amagerbro, Christianshavn og Tårnby Lokale aviser på Tårnby Stads- og Lokalarkiv – nogle citater er fundet af Henning Jensen Aviser på [MedieStream http://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/](http://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/)

Nogle af aviscitaterne er fundet af Henning Jensen.

Chr. Nicolaisen: Amager Historie. Schous Forlag 1915. Genudgivet 1981-1982.

Augusta Andersen, Pensionisterindring nr. 1617 Københavns Stadsarkiv

Joseph Berg, Pensionisterindring nr. 79 Københavns Stadsarkiv

Vera Bergquist, Pensionisterindring nr. 1640 Københavns Stadsarkiv

Peter Vilhelm Christensen, Pensionisterindring nr. 1452 Københavns Stadsarkiv

Elly Jensen, Pensionisterindring nr. 76 Københavns Stadsarkiv

Poul Mortensen, Pensionisterindring nr. 405 Københavns Stadsarkiv

Citater og erindringer er nænsomt redigeret til nutidsdansk.

Hvis du vil vide mere:

Tjek arkivets del af bibliotekets hjemmeside på www.taarnbybib.dk – bl.a. om Herman Bang www.soenderbrosteater.dk af Henning Jensen, der løbende vil lægge materiale på sitet www.danskforfatterleksikon.dk

ISSN 1397-5412

© Tårnby Stads- og Lokalarkiv 2020

Tidsskriftet GLEMMER DU

Tekst og redaktion: Lone Palm Larsen

En stor tak for inspiration: Henning Jensen

Layout: Trine Gregersen

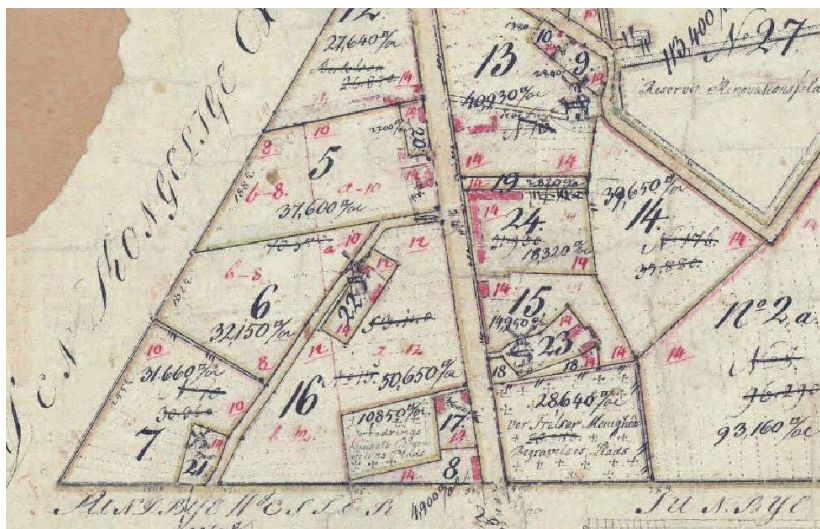
SØNDERBRO TEATER

En del af amagerens teaterliv

Hvor gik amagerkanerne hen, når de gik ud? For rigtigt mange var det beværtninger, etableringer og kroer, der lå på vejstrækningen fra Christianshavn til Amager. Det var den lige vej – den eneste vej – for Amagers bønder, husmænd, grønthandlere, gartnerne og andet godfolk efter et besøg til staden for at komme hjem til øen. Langs det, der nu hedder Amagerbrogade, dukkede efterhånden små lystige steder op, nogle lå på demarkationsarealerne, som havde været en del af forsvaret af København med en ubebygget zone uden om hovedstaden.

På arkivet er der en del materiale om Sønderbro Teater og andre forlystelsessteder. Det er blev gemt – noget i 100 år - og senere givet som en del af Tårnby's underholdningshistorie.

I dette Glemmer Du ser vi nærmere på aktiviteterne på matr.nr. 7 af Amagerbro, hvor Sønderbro Teater fik til huse. Gennem erindringsbidder og avisartikler får vi et indblik i livet på teatret.

På kortet over Amagerbro for 1811-1855 ses fornedet matr.nr. 8, som senere blev til matr.nr. 7, hvor Syven og Sønderbro Teater kom til at ligge. Illustration: Historiske kort på nettet: hkpn.gst.dk

INGENMANDSLAND

Det hele startede som en ejendom, der lå på matrikel nummer 7 af Amagerbro kvarter. På kortet, der dækkede perioden 1811-1855, hed matriklen nummer 8. I realregistret for Amagerbro Kvarter fra 1865 har grunden fået nyt nummer og betegnes som mart. nr. 7 – et hus uden for Amager Port, kaldet Fortunen. I mange kilder står det også som Amagerbro 16.

Det, at matriklen lå på Amagerbro, var i sig selv lidt specielt, fordi området hørte til forsvarszonen omkring København. Den blev oprettet i 1661 og havde en afstand af et kanons. Det var normalt ikke matrikuleret, dvs. delt op i matrikler, som kunne ejes af nogen. Efterhånden kom der undtagelser og på dem kunne der bygges. I starten ikke andet end ”midlertidige” toetagers bindingsværksbygninger, der hurtigt kunne væltes igen, hvis en krig brød ud, så området kunne bruges til at forsvare København. Demarkationslinjen blev bevaret længe efter, militæret reelt kunne forsvare hovedstaden fra den

afstand. Allerede med den engelske terrorbombning af civilbefolkningen fra vandet i 1807 var det bevist, at området ikke gjorde en militær forskel. Kanonerne teknologi var bedre end afstanden, som demarkationsområdet gav. De kunne uden problemer beskyde København.

Demarkationsbestemmelsen mod Amager var densidste, der forsvandt, og blev først ophævet i 1909.

Det ubebyggede område rundt om hovedstaden var også grænsen for handel i København, hvor de forskellige porte, bomhuse og bomme opkrævede afgifter. Således var dette oprindeligt et ingenmandsland mellem Christianshavn og den gamle Tårnby Sognekommune.

FRA SUNDBYVESTER

Da området begyndte at blive delt ud på matrikler, kom kvarteret til at hedde Amagerbro. Fra den 24. november 1788 var det Mathias Howitz, der ejede grunden, hvor Sønderbro Teater senere kunne

Amagerbro og Sundbyerne var en blanding af land og by. Selv på Holmblads ejendom overfor Sønderbro Teater var der i 1900 en hønsegård. Her fodres hønsene. Selvom det var midt i den begyndende by, var der stadigvæk dyrehold.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B6552

opføres. Det er ikke for at gennemgå hele ejerhistorien, men netop denne ejer kan let genfindes i andre kilder på grund af hans lidt specielle efternavn. Han kan således findes i den første folketælling fra Tårnby Sogn i 1787, hvor han boede sammen med sin kone og to børn. Han omtales som kromand i Sundbyvester – nemlig af Stjerne Kroen på Tingvej. Mathias Howitz ejede ejendommen på Amagerbro 16 indtil 1824.

Herefter ejede og beboede den samme familie matriklen fra 1824 indtil næste ejer, men desværre hed familien Nielsen og er langt sværere at finde i arkivalierne. I 1870 blev ejeren urtekræmmer Niels Peter Jensen. Han boede i øvrigt selv i stueetagen – helt indtil han blev frameldt adressen, ifølge *Politiets Registerblade* den 1. november 1897.

Egentlig har der ikke været mange ejere af matriklen, til

Søren Nielsen og hans kone Helene C.L. Nielsen fotograferet i 1890. Desværre er fotografierne ret medtaget. Billederne er noget af det første arkivet har registreret. Hvordan de er havnet i et fotoalbum fra familierne i Rågårdsstræde i Sundbyvester, vides ikke.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B205 og B206

gengæld har der været mange flere beboere i ejendommen, da der som oftest boede flere familier med forskellige erhverv f.eks. urtekræmmer, slagter og høker. Senere holdt værtshusholdere og restauratører til på matrikel nr. 7.

SYVEN

Navnet på udskænkingsstedet er sikkert opstået af matrikelnummeret. Ejendommen kan derimod godt have

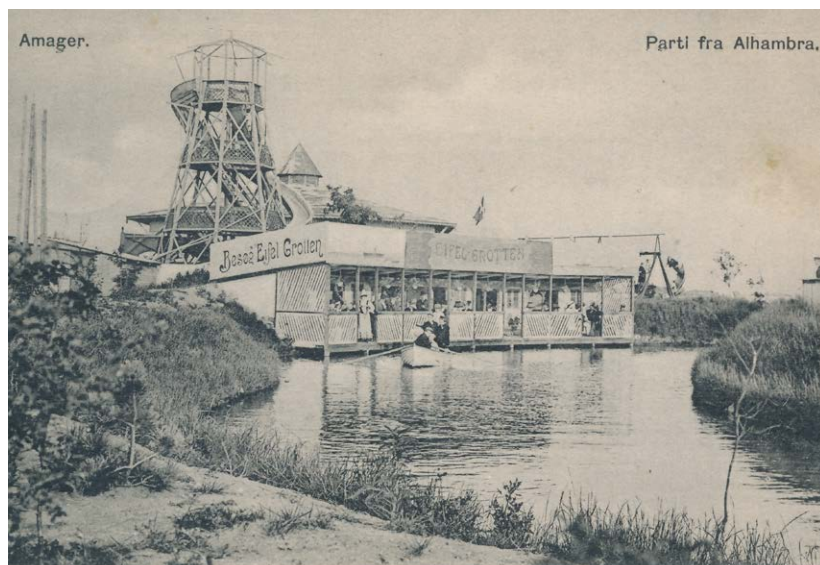
beholdt sit navn, Fortunen, da værtshuset ikke var ejerens beskæftigelse. Hvorom alting er, så hed værtshuset Syven, mens Søren Nielsen stod for beværtningen. Han havde altså lejet sig ind i ejendommen. Hans førstefødte Anne Marie fra september 1883 blev registreret på adressen Amagerbro 16. Da datteren Ellen blev døbt i januar 1889, var familien flyttet til Sundbyvester i Dannebrogsgade – nuværende Norgesgade.

Det var dog stadig Søren Nielsen, der drev værtshuset Syven.

Værtshusparrets fine portrætter havnede i et gammelt album fra en Tårnby-familie fra Rågårdsstræde, som lå omtrent, hvor Peder Lykkes Vej løber fra Englandsvej og til Tingvej. Da Søren Nielsen var fra Hestehave i Københavns Amt og hans kone Helene Kirstine Ludovika Dysten Diesen Kirketerp var fra Ålborg har

de næppe været beslægtet med dem. Der må have været en anden forbindelse med familien i landsbyen Sundbyvester i Tårnby.

Ifølge Christian Nicolaisen værk om Amagers Historie udgivet fra 1907 til 1915 fik Syven i midten af 1880'erne en scene i haven. Her blev på lune sommeraftener underholdt med småstykker og sang. Avisanmeldelser tyder på, at

På postkortet fra 1908 ses en del af Alhambra med Cyklistpavillonen – endnu et af tidens forlystelsessteder på Amager. Det lå ved Sundbyvester Plads. Stedet blev brugt som kulisse til en filmatisering fra 1911 af en Herman Bangs noveller. Cyklistpavillonen fra 1903 var ligesom Sønderbro Teater opført af Sophus Falck.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B8041

værtshuset var populært. I *Amager Avis* i 1891, som findes på arkivet, beskrives stedet med begejstrede tilskuere: ”I Syvens hyggelige, lille koncerthave, samles hver aften et talrigt publikum, der på det livligste applauderer de forskellige numre, der gives.” På det tidspunkt har der altså allerede været optræden på stedet. Mere malende beskrives omgivelserne i Dagbladet *København* i 1891 af Herman Bang, så man må formode, han selv har været forbi. ”Man ser kun fra gaden eller vejen et lille hus, ret en ægte knejpe. Går man ind, er der kun to stuer – lave, mørke små rum, hvor Amager får sig et slag kort til en sort.” Allerede her nævner Herman Bang, at Syven har et lille teater – en scene.

Som journalist skrev den kendte forfatter foruden rapporter og anmeldelser – også om sommerfornøjelser, circus og morskabsteatre.

Søren Nielsen må have tjent ganske pænt på Syven, for i 1891 købte han Amagerbro 1. Succesen må have givet andre mod på det, jævnfør Chr. Nicolaisens *Amager Histo-*

rie, så gik også Røde Kro på den nuværende Øresundsvej og Stjerne Kroen på Tingvej i gang med scenestykker i den underholdende genre. Det skal nævnes, at Nicolaisen ikke altid var så nøjagtig, men hans værk forsøgte også at dække utroligt meget.

VENNELYST

Amagerbro 1 lå på den modsatte side og helt i starten af gadeforløbet. Værtshusholder Søren Nielsen havde købt den grund, hvor han skulle etablere et helt nyt forlystelsessted. Der havde ikke tidligere været udskænkning eller underholdning på matrikel nr. 22, men det blev der lavet om på. Det nye sted kom til at hedde Vennelyst Varieté.

Den første sæson starter med koncert og varieté fra den 13. maj 1892. En enkelt forestilling hed ”På grænsen til Amager” og var fra 1899, men ellers ser titlerne ikke ud til at tiltrække publikum fra øen. Da etablisementet fik nyt navn omkring 1913 til White Star, var der heller ingen lokale islæt i titlerne.

Der var andre forlystelsessteder end Syven blandt andet Vennelyst Varieté, som lå på den anden side af Amagerbrogade. Motivet her blev sendt som postkort i anledning af en 5-års fødselsdag for den senere handlegartner Hans Plambech fra Tømmerup sendt af hans kusine, tante og onkel. Det vides ikke, om det er sendt, fordi familierne ofte kom dér, eller måske bare kendte stedet, fordi de kørte forbi med grønt til København. Dateret 1908.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B9028

Der kan selvfølgelig godt være varieténumre om Amager eller møntet på øens beboere i selve forestillingen, men forestillingers titler skulle åbenbart ikke sælge billetter til øens teatergængere.

Desværre varede fornøjelsen for Søren Nielsen ikke længe. Han døde allerede den 13. januar 1894 af en hjertesygdom,

som der står i kirkebogen. Hans kone solgte Vennelyst kort efter.

EN NY VÆRTSHUSHOLDER

Anders Johan Henriksen blev den nye lejer af værtshuset Syven, efter et par andre gæstgivere. Hvor Hans Jørgen Jensen drev Syven fra den 1. maj 1892

og præcis to år frem. Det kan ses af *Politiets Registerblade* over, hvem der boede på adressen. I maj 1895 er det en M. Christiansen, der indrykker en annonce om musik i koncerthaven om søndagen.

Anders Henriksen flyttede til Amagerbro 16 og blev værtshusholder i Syven fra den 1. november 1895. Han må have tjent ganske godt på værtshuset med den lille baghavescene med forskellige optrædener,

han blev nemlig ejeren af skødet på Syven i starten af 1897. Snart ser et nyt og større eventyr dagens lys.

PÅ CHRISTIANSHAVN

Anders Henriksens forretningsliv var godt i gang, da han allerede før 1895 var værtshusholder i Torvegade i forhusets kælder ifølge folketællingen for København fra 1885. Her boede han med

Der var mange små etableringer, hvor amagerkanerne kunne slå sig ned på turen fra hovedstaden og hjem til Amager. På Amagerbro lå Bon Esperance tæt ved Sønderbro Teater. Her fotograferet med personale og kunder i 1905, men stedet var meget ældre. Stedet er sikkert fotograferet, da en ny værtshusholder overtager.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarliv, B8325

sin kone Johanne Marie Jepsen og en logerende. Hans kone døde imidlertid den 25. december 1886 af lungebetændelse, og det har nok ikke hjulpet, at de boede i en kælder, selvom de nu var flyttet til Strandgade 46. Det kan undre lidt, at de to – da han var 32 år og hun var 33 år – ingen børn havde. Det kan ses ved den ekstraordinære folketælling, der blev foretaget i København i 1885. Så måske havde hun været syg længe. Lidt pudsigt så hed Anders Henriksens næste hustru også Johanne Marie.

Den 22. september 1887 fødte Johanne Marie Christensen, gift med værtshusholder Anders Henriksen 11 dage tidligere, en datter. Den lille pige døde dagen efter, da hun havde problemer med at trække vejret. Hvis hun ikke var for tidligt født, må Anders Henriksen have gjort den 21-årige Johanne Marie Christensen gravid ganske kort tid efter, hans kone var død. Den nyfødte fik også navnet Johanne Marie – enten efter moderen eller den afdøde kone – som var kutyme også på Amager.

I dette tilfælde gjorde det ingen forskel – begge Anders Henriksens koner havde som nævnt de samme fornavne.

I alt fik Anders Henriksen og Johanne Marie i deres ægteskab fem børn – foruden to der døde kort efter fødslen.

Siden Politiets Registrerblade blev påbegyndt i 1890 og indtil 1895, kan familien ses i Strandgade 46 i kælderen. Det var her, familien blev udvidet og formuen blev skabt til at købe skødet på matr.nr. 7 af Amagerbro.

OPKØB PÅ AMAGERBRO

Café Syvens indtjening må have været god, for Anders Henriksen investerede også i nabogrunden. Den 29. april 1901 købte restauratør A. P. Henriksen nabogrunden matr. nr. 6 af Amagerbro jævnfør Realregistret. Adressen var Amagerbro 14. Det blev dog allerede annonceret i avisen *København* den 24. maj 1900:

”Syvens indehaver, direktør A. Henriksen, har i går købt naboetablissementet Bon Esperance for en købesum af 75.000 kr. af enkefru Specht.

Overdragelsen sker 11. juni. På den store grund, der med Syven har 141 alene gadefacade, agter hr. Henriksen til næste år at berede Amagerne store overraskelser.”

Det var enken efter slagtermester Specht, der blev ejeren fra 1878, der solgte til Henriksen. Ida Constancia Specht blev enke allerede i 1877, og Niels Peter Heinrich Vilhelm Specht blev begravet den 18. november samme år på Vor Frelzers Kirkegård på Amagerbrogade. Efter faderens død var det en 19-årig søn, Martin Sofus Julius Specht, der var slagtermester. Forretningen lå dog ikke på Amagerbro, men ved Nikolaj Tårn, som nævnt i folketællingen fra både 1885 og 1890. Her var en række slagterboder og -butikker, som medførte, at Nikolaj Plads dengang blev omtalt som ”Maven”. Uvist af hvilken årsag endte Ida Specht på Sundholm i 1911, og hun døde der den 21. maj 1920 79 år gammel.

Allerede den 14. august 1888 må borgere i Tårnby være bekendte med Bon Esperance [Det gode håb. Red.] Da en

opfordring blev trykt i *Social-Demokraten*:

”Grønhandelen på Christianshavns Torv. Hus- og haveejere på Amager opfordres til at underskrive et andragende til Københavns Kommunalbestyrelse om at bibeholde pladsen til den mindre handel med grøntsager som hidtil på Christianshavns Torv. Andragendet ligger til underskrift på Amagervej 25, Bonne Esperance.”

Mange af de handlende med smågrønt fra Sundbyøster og Sundbyvester gik hver dag forbi værtshusene for at afsætte deres friske grøntsager til københavnerne.

Da Henriksen købte Amagerbro 14, var der altså allerede en veletableret café med have, hvor der hver aften var koncert af to første klasses musikere. Også Syven reklamerede med musik hver aften. Det kan læses i avisen *København* fra 1900 og 1901, hvor de to værtshuse begge havde annoncer i. En reklamekrig, der kan følges helt tilbage til 1890erne i aviserne fra dengang. Den 13. juli 1901 blev underholdningen

i Syven kaldt varieté – formentlig Henriksens omtalte store overraskelse.

Med nyerehvervelsen flyttede Anders Henriksen og hans familie til Amagerbrogade 2, og boede derefter ikke længere i forbindelse med etablissemnet. Så ved folketællingen i 1901 havde familien ikke længere ophold på matrikel nummer 7, men boede i matr.nr. 6.

BRANDEN

Natten mellem den 17. og 18. januar 1902 brændte en del af Københavns Trælasthanstøttemønstre, der også lå på adressen Amagerbro 14. Det var et skue, der kunne ses langt væk. Tømmeret brændte godt. Det var således nærmeste nabo til Café Syven, der mistede nogle udbygninger og lysthuse samt den lille varieté-sal til flammerne, inden ilden

Syven og Sønderbro Teater blev begge ejet af Anders Henriksen. På billedet ses indgangen fra Amagerbrogade indtil Sønderbro Teater med smedejernsporten, som den så ud allerede fra 1902. Med opførelsen af etageejendommen foran teatret blev der indgang fra den nuværende Anders Henriksens Gade. Postkort fra omkring 1902-1905. Postkortet udlånt af Jørgen Aamand.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B8236

SØNDERBROS TEATERS REPERTOIRE.

Min egen Mor

Proletarvise fra
„DYDEN OG LASTEN”
af
Verner Nielsen.

FORLEGGERENS EJENDOM FOR ALLE LÆNDE.
KJØBENHAVN & LEIPZIG.
WILHELM HANSEN, MUSIK-FORLAG.
KRISTIANIA. NORSK MUSIK-FORLAG
(BRØDRENE HALS-WARMUTH-WILHELM HANSEN)

SØNDERBRO TEATER

Nogle af de populære viser blev udgivet med tekst og noter eksempelvis Mine Egen Mor fra Dyden og Lasten, som sommerrevyen fra 1911.
Foto: Tårnby Stads- og Lokalarbiv, fra A67

blev slukket. Det skrives der meget om i datidens aviser, ligesom det også beskrives at der var travlt med at beværte de mange tilskuere til branden med øl.

Den allerede annoncerede varieté-overraskelse i 1901 fik et yderligere skub af branden, og Anders Henriksen gik i gang med sit nye og større projekt – Sønderbro Teater.

SØNDERBRO TEATER

I almindelige erindringer er der mange værdifulde oplysninger at hente - ikke kun om den enkeltes liv, men også om ting, som mange andre oplevede. Peter Vilhelm Christensen boede som barn med sin familie på Christianshavn, han har berettet til Københavns Stadsarkiv:

“... mor som barn boede i Kastруп, hun havde set Christiansborg Slot brænde. Men jeg oplevede også en stor brand. Det var en nat, at en stor tømmerplads brændte. Det var her, Sønderbro Teater blev bygget af den senere kendte redningsfalck, som var entreprenør, der byggede det. Teatret blev

åbnet den 29. november 1902 – på min 5-års fødselsdag.”

I erindringer hentydes til, at Sophus Falck stod for selve byggeriet af teatret. Hvilket også bekræftet af andre kilder, blandt andet en lille københavnsk dagsavis *Samfundet* fra den 12. juni 1902. Byggeriet blev udført i en moderne jernkonstruktion, hvor vægge og loft var lavet af “expanded metal” med et lag af filt og kalkpuds. Udover hurtigheden hvormed bygningen kunne rejses – metoden stammede fra USA, så skulle det også give bygningen en fortrinlig akustik.

I haven, hvor Syvens tidligere koncerter blev afholdt, blev opført en promenadepark med buffet, så teatrets gæster kunne bispises i pauserne. Både hovedindgangen fra Amagerbrogade med smedejernsporten og sideindgangen fra Norgesgade skulle præsentere teatret. Hele byggeriet og rammerne var sat til at koste 150.000 kr.

REPERTOIRE

Igennem teatrets historie var der indimellem mange ud-

Scenefotografi fra Sønderbro Teater fra 1904.
Fotograf: Peter Elfelt
Foto: Københavns Museum, 56949

skiftninger af direktørerne, der stod for selve produktionerne på teatret. Direktøren kunne desuden godt have planlagt en sæson uden selv at være ansat længere. Ud over teaterjer Anders Henriksen og en teaterdirektør var der også inspektører, der varetog den daglige drift.

Der var en stadig konflikt mellem, hvad ejeren Anders Henriksen ønskede teatrets profil skulle være, og hvad direktøren ønskede. Teaterjeren ville have, Sønderbro skulle være et fint teater med seriøse stykker ligesom især Nørrebro Teater. Hvorimod direktørerne ville have revyer og en Amagervinkel, som tiltrak publikum fra hele Amager.

På Sønderbro Teater var der mange henvisninger til Amager i både stykkernes og sangenes navne. I 1902 *Amagerslægter*, i 1922 *Amagermor*, i 1926 *Amagerkaneren*, i 1927 *Amager og Jorden rundt*.

Ligesom sangene kunne være med lokale strejf – f.eks. *Den lille Ama'ro* fra stykket *Fra Absalon til Hamlet* fra det første år – den blev sunget af Oscar Stribolt. Derudover var der

titler der handlede om storbylivet og de gamle huse.

I *Aftenbladet* fra den 9. september 1907 var der en del kritik af programmet, indtil da havde der været meget revyteater. Man mente, at den nye direktør Victor Wolffs kunne sikre succesen med en god vise, en snes letpåkledte unge kvinder og en flot dekoration.

Så tidligt som den 29. januar 1903 var der også en kritisk røst i avisen *København* – underskrevet H.B. som formentlig er Herman Bang – over for revyen. Der blev anbefalet folkekomedier i stedet og gerne franske.

STATISTER

Fra scenelivet som dreng fortæller Poul Mortensen, som blev født i 1896 på Amagergade på Christianshavn. Han havde hjulpet en ven med at komme hjem efter en drengeglæskamp, Poul selv var ikke med. Han skelede kraftigt på det ene øje.

Poul beskrev det i en erindring til Københavns Stadsarkiv:

Som tak skaffede han mig plads som bølgedreng på det gamle Sønderbro Tea-

ter, hvor han selv var ansat. Det blev en helt ny verden for mig. Personalet bestod dengang af så kendte navne som Olga Svendsen, Schiøler Linck [Valdemar Thorwald Schiøler Linck, red.] og Jørgen Lund [Niels Peter Jørgen Petersen, red.].

Kaptajn Grants Børn, skuespillerne Olga Svendsen og Carl Hinz var kommandantparret på et fort i Sydamerika. Efter Olga Svendsens entré med en vise, trådte jeg frem som den største af 14 drenge. Med et gevær ved kind sang jeg følgende strofe:

*Se jeg kan ramme
centrum i en snup,
med mit gevær,
for jeg er en knop.*

Publikum jublede som besatte, det faldt mig senere ind, at det var min påståede skydefærdighed i forbindelse med min øjenskavank, som fremkaldte bifaldet, og det tog jo unægtelig lidt af succesen.

Olga Svendsen havde en aften majet sig ud som en gammel kælling, hvad der vist også var i overensstemmelse med rolens natur. Regissøren skældte

hende hæder og ære fra og sluttede med denne salve: ”Hvis det sker en gang til, har De deres afsked”. Han sagde De til skuespillerne!

Poul Mortensen skrev videre i sine erindringer:

En anden lidt sørgmunter episode. Jørgen Lund kom en aften ned af gangen, hvor vi drenge stod. Han kom hen til mig og sagde: ”Du ser ud til at være nogenlunde begavet”. Jeg kroede mig naturligvis, han var jo mit store idol. ”Kan du gå hen til en pantelåner i Reberbanegade med denne pakke og hilse fra skuespiller Jørgen Lund. Du skal have 3 kr., men vil han ikke give det, må du tage, hvad du kan få”. Jeg stormede hen i Reberbanegade og afleverede pakken. Pantelåneren åbnede pakken. Den indeholdt et sæt gammelt undertøj. Han kikkede lidt over brillerne og sagde: ”Du kan hilse skuespiller Jørgen Lund, at du kan få 1,50 kr.”. Nå, jeg havde jo fået besked, og gik tilbage til teatret. Jeg traf Jørgen Lund i en garderobe på første sal sammen med nogle søde unge skuespillerinder. Jeg afleverede beskeden

Sønderbro Teater med udendørs caféborde med et kig til soklen, hvor teaterløven af beton Thor tog imod publikum. På billedet kan kun soklen skimtes. Postkortet er fra omkring 1902-1905. Stillet til rådighed af Jørgen Aamand. Ligesom de andre viste billeder af teatret, er dette også kun af bygningen og uden publikum.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B8235

samt de 1,50 kr. Han så lidt skuffet ud: ”Men her har du en 25 øre.” Det var til mig. Og henvendt til damerne: ”Nu har far fået penge igen, vil I have kaffe piger”. Han var festlig Jørgen Lund.

En fortælling, der både siger noget om den komik Sønderbro Teater ønskede og om livet på teatret i det hele taget. Datidens brug af pantelånere, når der var et umiddelbart behov, var heller ikke ukendt

for perioden. Mere usædvanligt var det, at han havde undertøj. Det var i begyndelsen af 1900-tallet langt fra alle forundt.

MADENS ANSATTE

Da Henriksen netop havde overtaget Café Syven i 1895, var Joseph Berg, som var født i 1882, lige blevet ansat. ”Hver søndag kom jeg her som medhjælper ved buffeten. Jeg var

Der hørte en restaurant til Søndebro Teater. Postkortet er farvelagt og fotograferet omkring 1905. Ved indgangen under uret annoncerer skilte i vinduerne, at det er en café, billard og musik om aftenen. På facaden til højre ses at telefonen var Amager 1 og der reklameres med sommerrevyen Frk. Forår.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, B8234

fadølsskænker og bare 13 år.” Hans far var anden mester på Holmblads oliemølle på det nuværende Prags Boulevard, hans farfar var på Røde Mølle. I *Politiets Registerblade*, som var den måde København prøvede at holde styr på borgerne, hører Sundbyerne ikke til før 1902, hvor den unge kommune blev indlemmet i hovedstaden. Derfor kan Joseph Bergs bopæl på det tidspunkt ikke ses. Til gengæld kan det ses, at

han senere, som en del af sit erhvervsliv, blev kelder.

DE UNGE PIGER

Når man ser i *Politiets Registerblade*, som fungerede som ekstra folketællinger af hovedstadens mylder af mennesker. De boede og arbejdede i København, men kom fra hele landet. Det ses, at mange af de ansatte ved teatret var ugifte kvinder. Ingen mænd

er registreret som arbejdende og boende på Sønderbro Teater. Nogle som tjenestepiger hos teaterejeren, andre hos restauratøren Larsen og de fleste dog uden nærmere præcisering, men kun med en adresse. Af disse mange piger klarede nogle kun at have pladsen i én måned, flertallet i et halvt år og meget få ét år – kun to vendte tilbage. Om det var særligt hårdt at arbejde som tjenestepige her vides ikke. En del af pigerne

har nok arbejdet med at lave mad til restauranten, da deres pladser – både før og efter deres ansættelse ved teatret – er på andre spisesteder. Ingen af pigerne stammer fra Amager – næsten alle kommer fra landet og nogle få fra Sverige. Foruden tyende er der opført en smørrebrødsjomfru, en kogejomfru og en buffist, men ikke samtidigt.

Det skal også huskes, at der skulle bruges flere piger til

Vejen mellem de to bydele Amagerbro og Christianshavn over forbindelsesledet Knippelsbro med sporvognene. Når der var premiere på et nyt teaterstykke, fik teaterejeren Anders Henriksen sat ekstra vogne på til sit publikum. Postkort fra omkring 1910.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalkarkiv, B6589

Interiør fra Sønderbro Teater.

Teatersalen set hen mod scenen, hvor logerne, balkonerne samt både første og anden parket var fyldt med publikum. Salens udsmykning og indretning fremgår tydeligt af tegningen.

Foto: Tårnby Stads- og Lokalarkiv, A67

at lave maden og hjælpe med rengøringen i Syven. I folketællingen 1901 var der hos husejer og værtshusholder Henriksen tre tjenestepiger og to mænd – den ene buffist og den anden arbejdsmand. Foruden boede en familie Madsen på fire – det vides ikke om, de også arbejdede for Henriksen, men der er en vis sandsynlighed, da der ikke er angivet en anden arbejdsgiver. Hos værtshusholder Larsen var der to piger – én ved husgerning og én tjenestepige.

I *Politets Registerblade* ses der desuden en syerske ansat af to omgange – først i en måned, derefter i et halvt år i perioden 1913 til 1914. Måske til at hjælpe med at sy kostumer, mens de boede på adressen.

TEATRETS PUBLIKUM

At publikum var bredt sammensat, ses af en rørende beretning fra Københavns Stadsarkiv, hvor den nykonfirmerede pige, Augusta

DEN RØDE STREG

Rejseventyr i 4 Afdelinger med Sang og Kor af CHR. HJORTH-CLAUSEN og ROBERT SCHÖNFELD.
Musiken arr. af VICTOR JØRGENSEN. Dekorationerne af Teatermaaler CARL LUND. Dansene ved AAGE LORENZEN.
Sat i Scene af VICTOR WULFF.

Personer:

Hammershøj, Auktionsfuldmægtig Dyrkøb, Kunsthandler Tyge Brahe, Køkkenkarl Kirstine, hans Kone, Paalegsjomfru Maren Gullasch, Køgekone Leth Askesen, Cigaragent Elisabeth Dann, ung Enke Corpus, Medarbejder ved »Lynet« Louise Fætt, iøvindelig Medarbejder »Ekspresnen« Fru Mortensen, Marskandiserske Josias Balle, ung Københavner Petersen, Protokolfører Frø Mørstensen, Marskandiserske Første Marskandiser Første Marskandiserske Et Bybud Mary Dewar Glory Mackenzie Joan Walker Anne Highland Elinor Mitra Maud Hale Evelyn Buchanan Daisy Sandymac Schultz, Vært i »Boulevard-Restauranten« Marskandiser, Marskandisersker, »Det kvindelige Badkorps«, Køkkenpiger, Madam Mangor i nye Udgaver, Tennisspillersker	Victor Wulff Schiøler Linck Tonny Lehmann Olga Jensen Mette Andersen Max Ibsenfeld Ellen Detlef Herman Florents »Aften« Kamma Creutz Nathansen Emmy Gandrup Schönfeld Hjalmar Zangenberg Aage Redal Villiam Tanggaard Henry Jensen Margrethe Nielsen Peter Rasmussen Karen Andersen Anna Lander Karen Lorentzen Kirstine Bendtsen »Anna Johnsen« Thora Sannom Alvilda Hedenssted Carla Malberg Aage Redal	Larsen, Buffist Olsen, Kellner Marie, Køkkenjomfru Et Medlem af Falcks Fluekorps En Dreng fra Falcks Fluekorps Max Gielan, Indehaver af et Sportsbureau i Edinburgh Sarah, hans Kone Mary Gurney, hans Niece Mac Clure, Bokser Mackintosh, Fører for et Fodboldhold O'Keese, Tjener Misse Magnusson Aurelia Stormly Bøgelund, Maler Poulsen, Opvarter paa »Hotel Saltholmen« Gerda Frisparck Sidsse Halfbach Sofie Back Oda Maalmand Josefine Halvieg Jane Offside Karen Wing Emma Fløjtenberg, Dømmer	Aage Lorentzen Peter Rasmussen Thora Sannom Michael Kamph Svend Svendsen Henry Jensen Emmy Gandrup Schönfeld Margrethe Nielsen Aage Redal Villiam Tanggaard Georg Peters Camilla Tønsberg Thora Sannom Michael Kamph Aage Lorentzen Karen Andersen Karen Lorentzen Kirstine Bendtsen Camilla Tønsberg Anna Lander Anna Johnsen Thora Sannom Carla Halberg Margrethe Nielsen
--	--	--	--

1ste Afdeling Et Auktionslokale (Ny Dekoration).
 2den » Et Restaurationskøkken (Ny Dekoration).
 3de » Forhal til et Sportsbureau i Edinburgh (Ny Dekoration).
 4de » Paa Saltholmen (Ny Dekoration).

Altid nybrændt Kaffe • Drik Salvador The • Kana Cacao
 1. Fabian Schiott: Pretoria Marsch.
 2. Victor Jørgensen: Den røde Streg. Scottish.
 3. George Vintlesou: Souvenir de palais de danse.
 4. James V. Monaco: You made me love you.

Mellemaktsmusik. Dirigent: Victor Jørgensen.
 Kaffeforretningen »Fortuna«
 1. Rabat ved Køb af 25 Kilo Kaffe, The eller Cacao af alfae eller Forbrug.
 Trods denne store Rabat er vore Priser ikke højere end almindelige Dagspriser. Amagerbrogade 212. Telf. 382 x

I starten af Første Verdenskrig var stykket Den Røde Streg på plakaten. Stykket var delt op i fire afdelinger, hvor den sidste del havde dekorationer fra Saltholm. I stykket indgik blandt andet kvindelige fodboldspillere. Det viser fint, hvordan alting kunne blandes sammen for at fange publikum.

Illustration: Tårnby Stads- og Lokalarliv, A67

Andersen fra Hessensgade, tiggede penge til en billet af sine forældre, så hun kunne komme i Sønderbro Teater. Hendes pengegaver fra konfirmationen inddragede forældrene til det almindelige hushold, men hun fik dog til en billet til fornøjelsesteatret. Året var 1907. Augusta fortalte i sin beretning om megen fattigdom i hjemmet – mest på grund af forældrenes brug af penge på brandevin, så for

hende betød teaterturen et afbræk i en trist hverdag. De varierende billetpriser for forskellige steder i salen har givet mange flere en chance for en aften med lidt adspredelse. Publikum som Augusta har selvfølgelig ikke kunne bære økonomien for Sønderbro Teater, der skulle anderledes købeglade personer til – særligt i pauserne skulle der omsættes mad og drikke fra teatret. Stor variation inden for det enkelte

stykke, så der var noget for enhver smag, var en anden måde skabe et stort og bredt publikum. Der blev både satset på det brede københavnske publikum, men også på det særlige amagerske publikum med de mange referencer til øen og dets historie.

En anden lille sød historie handler om Vera Bergquist,

der blev født i 1900. Hendes far var skomager på en fabrik. Da hun læste sin første bog *Kaptajn Grants Børn* helt selv, fik hun lov til at se forestillingen på Sønderbro Teater – billetten kostede 35 øre. Hun boede flere steder med sin familie, men på det tidspunkt boede hun i Hallandsgade. Her blev turen i teatret brugt som belønning. Stykket *Kaptajn Grants*

RASMINES BRYLLUP

Lokalavisen Amager Borgerven beretter fredag den 10. november 1916, at fire dage tidligere, mandag den 6. november, var der gået ild i Sønderbro Teaters møbelmagasin. En kortslutning havde formentlig været årsagen. Det var teaterejer Henriksen selv, der opdagede branden og fik fat i brandvæsenet der slukkede ilden. Lokalavisen slutter notitsen med:

”Men alle Rasmines møbler brændte, så hun var lige ved ikke at kunne holde bryllup. I en fart fik man nye skrabet sammen, og aftenforestillingen var reddet.”

Da Rasmines Bryllup senere, i 1935, blev filmatiseret, blev lystspillet igen omarbejdet, og det amagerkanske blev pillet ud, og handlingen gjort mere alment dansk. Forestillingen var Sønderbro Teaters absolut mest populære og havde hele 412 opførelser i træk ifølge avisen København fra den 22. november 1927. Anledningen for artiklen var teatret 25-års jubilæum, hvor den daværende direktør Kai Paaske giver et interview og et historisk ris.

Varieté Hollænderbyen efter Sønderbro Teater var ophørt. Det varede ikke længe før end de lave bygninger måtte lade livet for nye boliger til den voksende befolkning på Sønderbro. Fotograferet omkring 1958-1960. Fotografen: Ubekendt
Foto: Københavns Museum, 22133

Børn blev sat op første gang på Sønderbro Teater inden 1906, så hun må have været hurtig til at lære at læse.

Hun har også skrevet sin erindrings til Københavns Stadsarkiv i forbindelse med en indsamling i 1969.

Ellen Jensen blev født i 1906 på Christianshavn, hun boede flere steder gennem hendes barn- og ungdom, hvor hun fortæller i en erindrings til Københavns Stadsarkiv

om sit, efter eget udsagn, spændende ungdomsliv:

Da jeg var ung pige i 1924, var der på Amager mange hyggelige steder for de unge. Der var den dejlige have til White Star, Alhambra, Kastruplund, Sønderbro Teater og meget mere, som hørte med til Amagers kultur, hvor de unge kunne komme og more sig – ja, og danse i Slæven. Da var det dejligt at være ung på Amager.

ENDEN

Det populære Sønderbro Teater havde oplevet mange succeser siden starten i 1902. De mange indslag, som passede til publikummet på Amager, tjente deres formål.

Sønderbro og Amagerbro var under forandring. De fleste landbrugsejendomme og gartnerier forsvandt efterhånden. Bebyggelsen blev tættere. Teaterejer Anders Henriksen solgte grunden, hvor værts- huset Syven lå. Det var i 1916-1917, og en ejendom blev opført i stedet. Bebyggelsen stod helt færdig i 1921, hvor der åbnede en stor ny restaurant.

Også på andre områder var der ændringer undervejs. Un-

derholdningen gennem radio- en blev markant større og filmene blev flere – alt sammen noget der pressede teatrene. Ligesom priserne på brændevin og alkohol blev sat op i 1917, hvilket nok også har betydet en del for omsætningen. I 1923 døde Anders Johan Henriksen, men hans kone Johanne Marie Henriksen fortsatte som teaterejer. I 1932 kom der nye ejere til. Sønderbro Teater blev ombygget og fra da af kaldet Hollænderbyen. I 1935 døde enken efter Anders Henriksen. De ligger begge begravet på Vor Frelzers Kirkegård – lige over for hvor Café Syven og Sønderbro Teater engang lå.

TÅRNBY STADS- OG LOKALARKIV

Du kan henvende dig til arkivet i bibliotekets åbningstid. Se åbningstiderne for biblioteket på www.taarnbybib.dk

En del materiale kan du finde i TÅRNBY- RUMMET på Tårnby Hovedbibliotek, Kamillevej 10

De lokalhistoriske fotografier fra Tårnby kan du se på www.arkiv.dk

MIDT PÅ AMAGER og KASTRUP GLAS på Kastrupgårdsamlingen, Kastrupvej 399
Se åbningstider på www.kastrupgaardsamlingen.dk

UDSTILLINGSCENTRET VED DIGET
Gården åbner efter sommeren med helt nye udstillinger på adressen Ved Diget 26

Her kan du se nye og gamle lokalhistoriske udstillinger om Tårnby

Scenefotografi fra Sønderbro Teater fra 1905.

Fotograf: Peter Elfelt

Foto: Københavns Museum, 56947

Vil du være med til at skrive Tårnbys historie?

Hvis du har historier i familien om ture til Sønderbro Teater eller andre underholdningssteder fra Amager, må du gerne videregive dine historier. Arkivet er meget interesseret i din fortælling. Måske har billeder i familiealbummet fra udflugter til haver, restauranter og teatret, som arkivet kan scanne.

Du kan også fortælle, hvad du ved om de billeder, der er i dette Glemmer Du.

Skriv til arkivet på bibliotek@taarnby.dk og fortæl din egen historie.